

Received: 29 November 2020

Revised: 5 February 2021

Accepted: 23 July 2021

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย
ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี
เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
THE STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT OF GRADE 9 STUDENTS
AT SUANKULARB WITTAYALAI SCHOOL THROUGH THE USE OF AN
INSTRUCTIONAL PACKAGE FOR READING THAI MUSICAL NOTES
BASED ON LEARNING THEORY FOR AESTHETICS DEVELOPMENT
PROPOSED BY ASSOCIATE PROFESSOR DR. SUGREE CHAROENSOOK

ดาเรศ เทวโรธร^{1*}Dares Thevarotorn^{1*}ลิขณันต์เศก ย่านเดิม²Sitsake Yanderm²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และ 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบ

¹ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Graduate Student, Faculty of Fine and Arts, Srinakharinwirot University

² อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² Thesis Advisor, Assistant Professor, Ed.D., Faculty of Fine and Arts, Srinakharinwirot University

* Corresponding author e-mail: dares.the20@gmail.com

วิทยาลัย ผลจากการวิจัย พบว่า 1) ชุดการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 84.93/85.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 80/80 และ 2) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โดยใช้ชุดการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอยู่ที่ 6.66 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 34.21 ซึ่งเมื่อนำคะแนนก่อนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกับกันพบว่า มีค่า t เท่ากับ 21.26 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทยหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: ชุดการสอน; การอ่านโน้ตดนตรีไทย; ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ

Abstract

The purposes of this research are (1) to develop an instructional package for reading Thai musical notes based on the learning theory for aesthetics development as suggested by Associate Professor Dr. Sugree Charoensook for Grade Nine students at Suankularb Wittayalai School, following an 80/80 efficiency standard and (2) to study the learning achievement of Grade Nine students at Suankularb Wittayalai School after using the instructional package to practice reading Thai musical notes. The results of this research show that (1) the instructional package achieved an efficiency level of E1/E2 (84.93/85.53) which was higher than an 80/80 efficiency standard; and (2) the average pre-test score of students using the instructional package was 6.66 and their average post-test score was 34.21. The results of the comparison between the pre-test and post-test results were 21.26 with a statistical significance level at .05. Therefore, the learning achievement of students after using the instructional package is significantly higher according to the comparison between their pre-test and post-test scores, and these results are aligned with the research assumption.

Keywords: Instructional package; Thai musical note reading; Aesthetics development learning theory

1. บทนำ

ในปัจจุบันการเรียนการสอนดนตรีไทยในสถานศึกษา จัดให้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ครูผู้สอนจะนำตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดไว้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้นให้นักเรียนได้นำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรี การดูแลรักษาเครื่องดนตรี วงดนตรี การอ่านโน้ตดนตรี ฯลฯ ซึ่งวิธีการเรียนรู้ทักษะหรือการปฏิบัติเครื่องดนตรีต่าง ๆ จะมีหลักการเรียนรู้คล้าย ๆ กัน วิธีแรก คือ การที่นักเรียนจะเรียนจากการเลียนแบบ ครูเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม ต่อมา คือ การทำซ้ำ ซึ่งเป็นวิธีการในการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ให้เกิดความชำนาญ และเมื่อเกิดความชำนาญในทักษะดังกล่าวแล้ว จึงมีการต่อยอดพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นบทเพลงหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้น ซึ่งวิธีการที่ได้กล่าวมาทั้งหมด มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพของรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ที่แบ่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพออกเป็น 3 หลัก คือ 1) หลักความเหมือน ได้แก่ การเลียนแบบ และการทำซ้ำ 2) หลักความแตกต่าง ได้แก่ การแหกคอก และทางเวทดา และ 3) หลักความเป็นฉัน ดังนั้น ในการเรียนรู้ทักษะทางดนตรี ควรมีการเรียนรู้ตามหลักการนี้ โดยเรียงตั้งแต่หลักความเหมือน หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉัน ตามลำดับ ดังนั้น ถ้าการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรี หรือทักษะอื่น ๆ ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพมาประยุกต์ใช้ ย่อมทำให้การเรียนรู้ในทักษะนั้น ๆ มีการเรียนรู้แบบเป็นลำดับขั้นตอน นักเรียนสามารถค่อย ๆ เรียนรู้ไปตั้งแต่หลักความเหมือน คือ การเลียนแบบให้เหมือนแม่แบบ และทำซ้ำหรือปฏิบัติบ่อย ๆ ให้เกิดความชำนาญ และฝึกฝนไปเรื่อย ๆ จนสามารถคิดต่างหรือคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ได้ ก็จะตรงกับหลักความแตกต่าง และสุดท้ายปฏิบัติจนสามารถแสดงความเป็นตัวตนของตัวเองออกมาได้ ก็จะเกิดเป็นการเรียนรู้ในหลักความเป็นฉัน ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพของรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข จึงเป็นทฤษฎีที่ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะดนตรีและเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี

หากจะกล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนในวิชาปฏิบัติการดนตรีไทย 1 รหัสวิชา ศ20207 ซึ่งเป็นวิชาเพิ่มเติมตามหลักสูตรของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พบว่า ทักษะการอ่านโน้ตเป็นทักษะที่เป็นปัญหาของนักเรียน ซึ่งการอ่านโน้ตดนตรีไทยนี้เป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนดนตรีไทย สามารถนำมาต่อยอดไปถึงการเรียนรู้ในภาคปฏิบัติ หรือการบรรเลงเครื่องดนตรี นักเรียนบางคนสามารถอ่านโน้ตได้ รู้ว่าโน้ตตัวนี้ คือ โน้ตเสียงอะไร แต่ไม่เข้าใจจังหวะ นักเรียนบางคนไม่สามารถเข้าใจการอ่านโน้ต หรือนักเรียนบางคนไม่สามารถอ่านหรือปฏิบัติเครื่องดนตรีให้ถูกต้องตามจังหวะของตัวโน้ตได้ ส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปแบบไม่ราบรื่น เมื่อนักเรียนปฏิบัติผิดจังหวะเพียงคนเดียว ส่งผลทำให้เพื่อนคนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติรวมวงอยู่ด้วยกันสับสนหรือบรรเลงผิดจังหวะไปด้วย ในบางกรณีถ้านักเรียนอ่านโน้ตไม่ได้ ก็จะทำให้ไม่สามารถฝึกซ้อมเองได้ และเนื่องจากทักษะการอ่านโน้ตเป็นทักษะที่สามารถต่อยอดไปใช้ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีได้จึงเป็นปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา เพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านโน้ตและสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างถูกต้องตามจังหวะ การแก้ไขหรือพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตดนตรีไทยจึงต้องมีการ

ใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่สามารถดึงดูดความสนใจนักเรียนได้ดี ไม่น่าเบื่อ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ต มีสื่อ ใบงาน ใบความรู้ต่าง ๆ ที่จะช่วยทำให้นักเรียนสนใจ และสามารถทำความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชุดการสอนก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะนี้ได้ เพราะในชุดการสอนประกอบไปด้วยแผนการสอน ใบความรู้ สื่อการสอน รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น

ชุดการสอน เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาเพื่อทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นสื่อประสม คือ การนำสื่อหลาย ๆ อย่างมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาเดียวกัน ทำให้ดูน่าสนใจ และสามารถดึงให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับที่ จันทนา คชประเสริฐ (2542, น. 9) ได้กล่าวไว้ว่า ชุดการสอนเป็นระบบการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชามาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจัดอยู่ในรูปกล่องหรือซองที่บรรจุสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ และคำแนะนำในการกระทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข เป็นทฤษฎีที่มีการเรียงลำดับวิธีการเรียนรู้ทักษะทางดนตรีได้อย่างเหมาะสมและเป็นลำดับขั้นตอน ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะใช้ทฤษฎีนี้ในการแก้ไขปัญหาการอ่านโน้ตดนตรีไทย เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในการอ่านโน้ตดนตรีไทยมากขึ้น และทำให้สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยได้ถูกต้องตามโน้ตและจังหวะ เพื่อให้เกิดความสุนทรียภาพในชีวิต พัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจไปพร้อมกัน เช่นที่ สุชาติ ต้นธนะเดชา (2532, น. 187) กล่าวว่า ดนตรีเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีคุณค่าอย่างมากทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีได้เหมาะสมกับความถนัดตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ย่อมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเจริญงอกงามทั้งทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม และร่างกายได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2.2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติดนตรีไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 38 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติดนตรีไทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 19 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การเรียนการสอนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข และผลสัมฤทธิ์ในการอ่านโน้ตดนตรีไทย

3.3 เนื้อหาที่ศึกษา (ชุดการสอน)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอ่านโน้ตดนตรีไทย (2 คาบ)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทย (4 คาบ)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 นักประพันธ์ตัวน้อย (2 คาบ)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรียงร้อยถ้อยทำนองและทดสอบหลังเรียน (2 คาบ)

3.4 ระยะเวลาที่ทดลอง

ระหว่างเดือนกรกฎาคม - เดือนกันยายน พ.ศ. 2563 จำนวน 10 คาบ โดยทำการทดลองสัปดาห์ละ 2 คาบ (คาบละ 50 นาที)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองกลุ่มเดียว ซึ่งดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 มีขั้นตอน ดังนี้

4.1 ดำเนินการปฐมนิเทศ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำความเข้าใจกับนักเรียนถึงบทบาทของผู้เรียน บทบาทผู้สอน และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และวิธีประเมินผลการเรียนรู้

4.2 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย

4.3 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยมีเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย คือ ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ในตัวชุดการสอนที่ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยนั้น มีจำนวน 10 คาบ โดยแบ่งเป็น 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ (คาบละ 50 นาที) ดังนี้

4.3.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอ่านโน้ตดนตรีไทย (2 คาบ)

4.3.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยใช้หลักความเหมือน คือ การเลียนแบบ และการทำซ้ำมาเป็นแนวทาง โดยมีวิธีการ คือ ให้นักเรียนเลียนแบบวิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทย จากครู และทำซ้ำโดยการฝึกอ่านโน้ตดนตรีไทยจากแบบฝึกหัดอ่านโน้ตดนตรีไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (4 คาบ)

4.3.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรียงร้อยถ้อยทำนอง โดยใช้หลักความแตกต่างมาเป็นแนวทาง โดยมีวิธีการ คือ ให้นักเรียนช่วยกันแต่งทำนองคนละ 2 ห้องเพลง แล้วนำทำนองมาต่อกันให้ครบ จากนั้นให้ทุกคนช่วยกันอ่านและปรบมือทำนองที่ทุกคนช่วยกันเรียงร้อยขึ้นมา (2 คาบ)

4.3.4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 นักประพันธ์ตัวน้อย โดยใช้หลักความเป็นฉันมาเป็นแนวทาง โดยมีวิธีการ คือ ให้นักเรียนประพันธ์หรือคิดทำนองขึ้นมาเอง ทั้งหมด 4 บรรทัด จากนั้นมาสอบอ่านและปรบมือตามโน้ตที่ตัวเองได้ประพันธ์ขึ้น (2 คาบ)

4.4 ดำเนินการทดสอบหลังเรียน หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย

4.5 นำคะแนนที่ได้ จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย มาวิเคราะห์ผล สรุปผล และอภิปรายผล

5. ประโยชน์ของการวิจัย

5.1 นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข

5.2 ครูได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านโน้ตดนตรีไทย

6. ผลการวิจัย

6.1 ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 84.93/85.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คือ 80/80

6.2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นพบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอยู่ที่ 6.66 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 34.21 ซึ่งเมื่อนำคะแนนก่อนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกันพบว่า มีค่า t เท่ากับ 21.26 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย หลังเรียนมีระดับสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

7. การสรุปผลและการอภิปรายผล

7.1 การพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

จากการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พบว่า ชุดการสอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 84.93/85.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 80/80 ทั้งนี้ การที่ชุดการสอนเรื่องการอ่านโน้ตดนตรีไทยดังกล่าวมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพราะชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการนำสื่อที่สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานของสมศักดิ์ สนใจ (2542, น. 8) กล่าวว่าไว้ว่า ชุดการสอน คือ ระบบการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชามาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีคำแนะนำในการทำกิจกรรมตามขั้นตอนที่เหมาะสม โดยชุดการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคำแนะนำในการใช้ชุดการสอนระบุไว้ ไม่ว่าจะเป็นคู่มือครู การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน คู่มือนักเรียน เนื้อหาสาระและสื่อต่างๆ และแบบประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบุญชม ศรีสะอาด (2553, น. 95) กล่าวว่าไว้ว่า ชุดการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) คู่มือครู 2) บัตรคำสั่งหรือใบงาน 3) เนื้อหาสาระและสื่อต่างๆ ในสื่อการสอน และ 4) แบบประเมินผลหรือแบบทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน ซึ่งเนื้อหาสาระในชุดการสอน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดยรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข มาประยุกต์และนำมาพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยที่ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสุนทรียภาพ มีหลักการ 3 ข้อ คือ หลักความเหมือน หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉัน และในการฝึกฝนทักษะดนตรีควรมีการฝึกฝนตามหลักการนี้ไล่เรียงตั้งแต่หลักความเหมือน หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉัน ตามลำดับ

ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอ่านโน้ตดนตรีไทย เป็นหน่วยการเรียนรู้แรกที่จะทำให้ให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของระบบบันทึกลงโน้ต รู้จักตัวโน้ตและสัญลักษณ์แทนตัวโน้ต รู้จักจังหวะและสามารถอธิบายได้ ในหน่วยการเรียนรู้นี้มีใบความรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติม นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังจัดทำรูปภาพประกอบ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของระบบบันทึกลงโน้ตดนตรีไทยให้นักเรียนได้ศึกษา เนื่องจากตอนที่ผู้วิจัยได้ทำการ Try Out นักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างได้พบปัญหาว่า เรื่องประวัติความเป็นมาของระบบบันทึกลงโน้ตดนตรีไทย ถ้าให้นักเรียนศึกษาจากใบความรู้จะเข้าใจยาก เพราะมีเนื้อหาค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงจัดทำรูปภาพประกอบขึ้นมาเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของสุกิจ ลัดดาภิบาล (2554, น. 13) กล่าวว่า วัสดุการสอน คือ ชุดของสื่อการสอนหลาย ๆ อย่างที่นำมาใช้ร่วมกัน ในเนื้อหาเดียวกัน วัตถุประสงค์เดียวกัน โดยที่สื่อแต่ละอย่างทำหน้าที่ต่างกัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง วิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทย ในหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยนำหลักความเหมือน คือ การเลียนแบบ และการทำซ้ำ มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากวิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทยนั้น เป็นทักษะที่นักเรียนต้องเลียนแบบจากครูให้เหมือน จึงต้องอาศัยการเลียนแบบ และอาศัยการทำซ้ำ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกซ้ำ ๆ เพื่อย้ำทักษะ จะได้อ่านโน้ตดนตรีไทยให้ถูกต้องตามหลักการอ่าน หน่วยการเรียนรู้นี้เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้เวลาในการสอนมากกว่าหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ คือ ใช้เวลา 4 คาบ (คาบละ 50 นาที) เนื่องจากเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ต้องการเน้นให้นักเรียนได้เลียนแบบจากครูให้เหมือนที่สุด และให้นักเรียนได้ฝึกอ่านโน้ตดนตรีไทยหลาย ๆ รูปแบบ เป็นการย้ำทักษะปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านโน้ตดนตรีไทยได้ชำนาญขึ้น โดยหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยได้ทำแบบฝึกหัดอ่านโน้ตดนตรีไทยไว้ทั้งหมด 5 ชุด เพื่อให้นักเรียนฝึก และได้ทำซ้ำบ่อย ๆ จะได้เกิดความชำนาญในการอ่านโน้ต ซึ่งหน่วยการเรียนรู้นี้เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่นักเรียนทำคะแนนจากแบบทดสอบหลังเรียนได้มากที่สุด มีผลรวมคะแนนทั้งหมด 170 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.47 สาเหตุที่นักเรียนสามารถทำคะแนนได้มากที่สุด เพราะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด และเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องปฏิบัติตามการอ่านโน้ตซ้ำ ๆ จึงทำให้นักเรียนเกิดความชำนาญในการอ่านโน้ตดนตรีไทยขึ้นในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกรี เจริญสุข (2540, น. 63) กล่าวว่า การทำซ้ำ เป็นการย้ำทักษะเพื่อให้เกิดความแม่นยำ ความชำนาญ ซึ่งแบบฝึกหัดอ่านโน้ตดนตรีไทย ผู้วิจัยได้เรียงความยากง่ายไว้แล้ว โดยเรียงจากง่ายไปยากตามลำดับ ค่อย ๆ สร้างพื้นฐานให้นักเรียน

หน่วยการเรียนรู้ต่อมา คือ เรื่อง เรียงร้อยถ้อยคำทำนอง ซึ่งกิจกรรมเรียงร้อยถ้อยคำทำนองนี้เป็นกิจกรรมที่ครูจะให้นักเรียนทุกคนช่วยกันแต่งทำนองขึ้นมา โดยให้นักเรียนแต่ละคนคิดทำนองความยาว 2 ห้องเพลง แล้วนำทำนองมาต่อกันให้ครบทุกคน โดยมีครูเป็นผู้บันทึกลงโน้ตบนกระดาน หลังจากนั้นให้ทุกคนช่วยกันอ่านและปรบมือทำนองที่ช่วยกันเรียงร้อยขึ้นมา ในหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยได้นำหลักความแตกต่างมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยคิดกิจกรรมเรียงร้อยถ้อยคำทำนองขึ้นมาเพื่อให้นักเรียนได้คิดทำนองใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนจากแบบฝึกหัดอ่านโน้ตดนตรีไทยที่ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนฝึกอ่าน

คิดให้แตกต่างออกมาจากเดิมแต่ยังคงถูกต้องตามหลักการ และจากนั้นก็ให้นักเรียนทุกคนได้อ่านร่วมกัน หลังจากที่ได้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นได้ว่านักเรียนเกิดความสนุกสนานที่ได้แต่งทำนองเอง และมีการสังเกตดูทำนองที่เพื่อนได้แต่งไว้ก่อนหน้าเพื่อที่จะไม่ให้ซ้ำกับของเพื่อน

หน่วยการเรียนรู้สุดท้าย คือ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง นักประพันธ์ตัวน้อย เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้นำหลักความเป็นฉันทัน ในทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ มาใช้เป็นแนวทางกิจกรรม คือ ให้นักเรียนประพันธ์หรือคิดทำนองขึ้นมาเองทั้งหมด 4 บรรทัด และมาสอบอ่านและปรบมือตามโน้ตที่ตัวเองได้ประพันธ์มา นักเรียนต้องอาศัยหลักความเหมือน และหลักความแตกต่างมาใช้ร่วมกับหลักความเป็นฉันทัน กล่าวคือนักเรียนต้องอาศัยทักษะและความรู้ที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่คาบแรกเพื่อมาประพันธ์ทำนองของตัวเอง

7.2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย โดยใช้ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอยู่ที่ 6.66 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 34.21 มีค่า t เท่ากับ 21.26 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอนเรื่องการอ่านโน้ตดนตรีไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการใช้ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้น มีการนำสื่อที่สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โดยผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพของหลายๆ ท่าน เช่น ผลวิจัยของดวงใจ พัฒนาไชย (2541, น. 113) ได้ทำการศึกษาผลการใช้ชุดการสอนวิชาดนตรี เรื่อง โน้ตสากลเบื้องต้นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีรูปแบบการเรียนแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรี เรื่อง โน้ตสากลเบื้องต้น ของนักเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอน สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลวิจัยของสมศักดิ์ สนใจ (2542, น. 45) ได้ทำการพัฒนาชุดการสอนการอ่านและร้องโน้ตสากลในรายวิชา ดส1114 คีตศิลป์สากล 2 ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน โดยผลการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลคะแนนทักษะการอ่านและร้องโน้ตสากลมีกำหนดค่าเฉลี่ยร้อยละ 84.32 เป็นไปตามเกณฑ์ที่คาดหวัง

ชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย สามารถทำให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการทดลองเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพได้ครบทุกหลัก คือ หลักความเหมือน หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉับ แต่ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด คือ หลักความเหมือน ประกอบไปด้วยการเล่นแบบ และการทำซ้ำ เพราะเป็นการพัฒนาทักษะในการอ่านโน้ตดนตรีไทย ทำให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และผู้วิจัยได้นำหลักความแตกต่างและหลักความเป็นฉับมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และนักเรียนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมได้ โดยได้ในด้านทักษะการอ่านโน้ตดนตรีไทย สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านโน้ตดนตรีไทย ดังนั้น ในงานวิจัยครั้งนี้ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะได้ทักษะการอ่านโน้ตดนตรีไทยจากการใช้หลักความเหมือน คือ การเล่นแบบ และการทำซ้ำ ขณะที่การพัฒนาสุนทรียภาพนั้นต้องใช้หลักความแตกต่าง และหลักความเป็นฉับด้วย ทั้งนี้ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพนั้นต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้ ฝึกฝน และสั่งสมประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพเป็นระยะเวลานาน ผู้ที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพนั้นจะต้องเรียนดนตรีจนเกิดความแตกฉานในตัวเอง มีความถูกต้องและแม่นยำจนสามารถสร้างสรรค์ผลงานของตัวเองออกมาได้อย่างฉับพลัน ดังนั้น ผู้ที่ต้องการจะพัฒนาสุนทรียภาพจึงต้องอาศัยการเก็บสั่งสมความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เพื่อที่จะพัฒนาสุนทรียภาพไปถึงขั้นสูงสุด คือ การแสดงตัวตนของตัวเองออกมาในหลักความเป็นฉับได้

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1.1 ในการใช้ชุดการสอนนั้น ครูผู้สอนควรจะศึกษาคู่มือขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด ปฏิบัติตามคำแนะนำ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8.1.2 จากการทดลองของผู้วิจัยพบว่า ควรเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง วิธีการอ่านโน้ตดนตรีไทย มีแบบฝึกหัดอ่านโน้ตดนตรีไทยค่อนข้างมาก จึงควรเพิ่มเวลาอีก 2 คาบ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านโน้ตเพิ่มมากขึ้น

8.1.3 หากบทเรียนนั้น ๆ มีใบงาน หรือแบบทดสอบ ครูผู้สอนควรเฉลยใบงานหรือแบบทดสอบทุกครั้งหลังการเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนหรือเนื้อหาอย่างถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

8.1.4 ครูผู้สอนควรบอกผลคะแนนที่นักเรียนทำได้ในการทดสอบแต่ละครั้ง เพื่อให้นักเรียนได้ทราบถึงความรู้และความเข้าใจในบทเรียนนั้น ๆ รวมทั้งครูผู้สอนควรชี้แจงข้อบกพร่องของนักเรียนทั้งจากการเรียนและจากการทำแบบทดสอบ เพื่อให้นักเรียนได้นำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไขและฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดทักษะยิ่งขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1 ควรมีการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทยออนไลน์ เพราะอาจเกิดสถานการณ์โรคระบาดขึ้นได้อีก การจัดเรียนการสอนจะได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

8.2.2 ควรทำการศึกษาในลักษณะการสังเกตพัฒนาการของนักเรียน เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพนี้ไปพิสูจน์ต่อในการสร้างสุนทรียภาพในลำดับที่สูงขึ้นกว่างานวิจัยนี้

8.2.3 ควรมีการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ให้ครอบคลุมประเด็นอื่น ๆ เช่น การอ่านโน้ตดนตรีไทยให้ตรงกับระดับเสียงที่ถูกต้อง

8.2.4 ควรพัฒนาและสร้างเกมการศึกษา เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย เพราะเกมเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสนใจและสามารถพัฒนาทักษะและเพิ่มพูนความรู้ไปพร้อม ๆ กัน

8.2.5 ควรนำชุดการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปทดลองกับนักเรียนในระดับอื่น ๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ และปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

8.2.6 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย ระหว่างกลุ่มที่ทำการสอนด้วยชุดการสอน เรื่อง การอ่านโน้ตดนตรีไทย และกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนตามปกติ

9. รายการอ้างอิง

- จันทนา คชประเสริฐ. (2542). *การสร้างชุดการสอนฝึกปฏิบัติขับร้องเพลงพื้นเมืองภาคกลาง เรื่อง เพลงเทพทอง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ดวงใจ พัฒนไชย. (2541). *ผลการใช้ชุดการสอนวิชาดนตรี เรื่อง โน้ตสากลเบื้องต้นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้แตกต่างกัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุริยสาส์น.
- สุกิจ ลัดดาภิรมย์. (2554). *ชุดการสอนขับร้องเพลงชาติไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สุกรี เจริญสุข. (2540). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ: ดนตรี ศิลปะ และกีฬา. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 26(1), 61-66.
- สุชาติ ตันธนะเดชา. (2532). ความถนัดทางดนตรี: มีมาแต่กำเนิดหรือเกิดจากสภาพแวดล้อม. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 18(1-2), 184-192.
- สมศักดิ์ สนใจ. (2542). *การพัฒนาชุดการสอนการอ่านและร้องโน้ตสากล ในรายวิชา ดส1114 คีตศิลป์สากล 2 ในวิทยาลัยนาฏศิลป์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.